

Τ Ε Χ Ν Η

Ορισμός: Τέχνη (<τίκτω) είναι η έκφραση του καλού και του ωραίου μέσα από τα δημιουργήματα του ανθρώπου, που προκαλούν αισθητική συγκίνηση και ταυτόχρονα πνευματική και ηθική καλλιέργεια. Είναι κοινωνικό φαινόμενο που γεννήθηκε με την κοινωνική ζωή και εκφράζει τις σπουδαιότερες πλευρές της.

Πρόλογος: Άνθρωπος = κοινωνικό ον =>συγκρότηση κοινωνικών σωμάτων για ικανοποίηση της ανάγκης για επικοινωνία-επαφή.....απαραίτητη προϋπόθεση η εύρεση κώδικα συνεννόησης.....τελειότερος κώδικας θεωρείται ο γλωσσικός, ανώτερη όμως και δημιουργικότερη μορφή επικοινωνίας θεωρείται η τέχνη.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ:

✍ **Πνευματικότητα:** με την τέχνη ο άνθρωπος λαμβάνει ένα τεράστιο πλούτο ερεθισμάτων, με την επεξεργασία των οποίων ενεργοποιεί την κριτική του ικανότητα, διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες, γεννά προβληματισμούς, οξύνει τη φαντασία, κινητοποιεί την πρωτοβουλία και αφυπνίζει. Άλλωστε, η τέχνη γίνεται κίνητρο και αφορμή πολιτιστικής προόδου ευρύτερα...

✍ **Έκφραση:** η έκφραση συνιστά για τον άνθρωπο έμφυτη ανάγκη και η τέχνη εκφράζει με τον πιο αυθεντικό τρόπο την ανθρώπινη ψυχή...Η χαρά της δημιουργίας, το παιχνίδι ανάμεσα στη νόηση, τη φαντασία, το όνειρο απελευθερώνει τον άνθρωπο από την ψυχρή λογική και τον μηχανοποιημένο τρόπο ζωής...

✍ **Αισθητική:** η τέχνη είναι η έκφραση του ωραίου (ωραίο =όχι ως προς τη φυσιογνωμία μόνο των μορφών των απεικονίσεων (εξωτερική ομορφιά),αλλά και ως προς το ότι αποτυπώνει την ψυχή και το πνεύμα, εκφράζει ωραία πράγματα, είναι εσωτερικά όμορφο).Η αισθητική συγκίνηση που προκαλεί ένα έργο τέχνης προάγει το αισθητικό κριτήριο του ανθρώπου, την καλαισθησία, την αίσθηση του μέτρου και της αρμονίας...

✍ **Πλούτος συναισθημάτων:** τα πιο ευγενή συναισθήματα της ψυχής εκφράζονται και καλλιεργούνται μέσω των καλλιτεχνημάτων...Η ψυχή ηρεμεί, ωριμάζει, ευαισθητοποιείται, εξευγενίζεται, εκτονώνεται δημιουργικά...

✍ **Ψυχική ισορροπία:** η τέχνη είναι η πηγαία έκφραση του εσωτερικού κόσμου ενός καλλιτέχνη, των συναισθημάτων του, των πόθων του, των αγωνιών του.....Τα έργα τέχνης αλλάζουν τις «παραστάσεις» του ανθρώπου, αποφορτίζουν, τον απαλλάσσουν από τα άγχη, τον γαληνεύουν, τον απομακρύνουν από την πεζότητα και τη ρουτίνα της καθημερινής ζωής και του προσφέρουν διέξοδο υπαρξιακή και δυνατότητα φυγής σε ένα κόσμο γεμάτο συγκινήσεις και αποκαλύψεις...Η τέχνη, επομένως, είναι ένα μέσο κάθαρσης και του δημιουργού και του κοινού.

✍ **Ηθικοποίηση:** στην εποχή της κρίσης των αξιών, η τέχνη μπορεί να προσφέρει στον άνθρωπο υψηλά ιδανικά και πανανθρώπινες αρετές.

✍ **Συνείδηση ζωής:** η τέχνη δεν είναι πιστή αντιγραφή της πραγματικότητας, αλλά αποκάλυψη και ερμηνεία της μέσω πολύσημων συμβόλων που εκφράζουν τις οπτικές γωνίες ενός υπερευαίσθητου δημιουργού....Ο διεισδυτικός λόγος της τέχνης οδηγεί το πνεύμα στην αναζήτηση του

βαθύτερου νοήματος της ζωής. Η ενεργοποίηση της συνείδησης απαλλάσσει το πνεύμα από τη μονόπλευρη και ωφελιμιστική αντίληψη του σύγχρονου βίου και συντελεί στην αναβάθμιση της προσωπικότητας του ατόμου...

✎ Επικοινωνία: η τέχνη αποτελεί μορφή επικοινωνίας και μάλιστα ανώτερης ποιοτικά, συνιστά αφορμή συνάντησης πολιτών, προβληματισμού τους, ανταλλαγής απόψεων και άρα κοινωνικοποίησης...

✎ Ενεργοποίηση πολιτών: η τέχνη προβάλλει τα προβλήματα της εποχής, αφυπνίζει τις συνειδήσεις των πολιτών και τους δραστηριοποιεί για την επίλυσή τους...

✎ Πολιτισμικός δείκτης: η τέχνη αποκαλύπτει τα ήθη και τα έθιμα, την κουλτούρα, τις θρησκευτικές παραδόσεις, ακόμη και τον τεχνικό πολιτισμό της εποχής.

✎ Παγκοσμιοποίηση: η τέχνη συνδράμει στην επικοινωνία, στην αλληλογνωριμία και στη συνεργασία των λαών, στον αλληλοθαυμασμό τους και στην ειρηνική τους συνύπαρξη...

«ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΣ ΘΕΑΤΗΣ»

⇒ Ενημέρωση, μελέτη.

⇒ Κριτική επιλογή θεάματος.

⇒ Στοχασμός, σύγκριση, σχολιασμός

⇒ Διαμόρφωση αντικειμενικής γνώμης

⇒ Διάκριση της γνήσιας τέχνης από την παρα-τέχνη και επικριτής της τελευταίας.

⇒ Όχι μόνο «καταναλωτής» έργων τέχνης, αλλά και «δρων» καλλιτεχνικό πρόσωπο.

«ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ»

⇒ Προσωπική προσπάθεια για πληροφόρηση και μύηση στον κόσμο των τεχνών, παρακολούθηση ή διοργάνωση έντεχνων εκδηλώσεων.

⇒ Το σχολείο, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η τοπική κοινωνία και οι πνευματικοί άνθρωποι να γίνουν πρόδρομοι κάθε έντεχνου δημιουργήματος.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΕΚΦΥΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ - ΔΟΓΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ:

A) Στρατευμένη τέχνη: εξυπηρετεί ιδεολογικά συμφέροντα (πολιτικά – θρησκευτικά...), προπαγανδίζει ιδέες, παρωθεί το λαό σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις, επιχειρεί πλήση εγκεφάλου των πολιτών και τους χειραγωγεί...

Επιχειρήματα υπερμάχων της:

Τέχνη = κοινωνικό φαινόμενο

→ Καλλιτέχνης: φέρει ευθύνες έναντι του κοινωνικού συνόλου

→ Καλλιτέχνης: πολιτικό ον που δικαιούται να έχει «άποψη» και που επιβάλλεται να μην αποστασιοποιείται από τα κοινά.

Κριτική απέναντι στο δόγμα: Όχι στο δόγμα «στρατευμένη τέχνη» γιατί:

→ Αναιρείται η ελευθερία του καλλιτέχνη.

→ Άρεται η κοινωνική αποστολή της τέχνης και η κοινωνική ευθύνη του καλλιτέχνη.

→ Προάγεται η παραγωγή έργων μαζικής κουλτούρας, η εμπορευματοποίηση-εκχυδαϊσμός της τέχνης και η χειραγωγή των πολιτών.

→Ναι στη στράτευση της τέχνης σε: κοινωνικό συμφέρον, ιδανικά, αξίες, ανθρώπινα δικαιώματα, αλήθεια, ωραίο. Αν τα παραπάνω εκπροσωπούνται από κάποιο κόμμα-ιδεολογία, μόνο τότε ο καλλιτέχνης επιτρέπεται να έχει «πολιτικά στρατευμένη φωνή».

Β)«Τέχνη για την τέχνη»: Ελιτίστικη αντίληψη που αρνείται κάθε εξάρτηση της τέχνης από κοινωνικές ανάγκες – λειτουργίες και την καθιστά όργανο της αισθητικής που απευθύνεται σε λίγους...Πρόκειται για την αυτοδυναμία της καλλιτεχνικής μορφής και την «καθαρή» ιδέα του Ωραίου ως κάτι το υπερβατικό-αφηρημένο-μεταφυσικό.

Επιχειρήματα των υπερμάχων της:

Η τέχνη έχει ως σκοπό την αισθητική συγκίνηση που οδηγεί σε δρόμους μακριά από επιστημονικά δεδομένα, κανόνες της ηθικής, επιδιώξεις της πολιτείας. Άρα, σκοπός είναι η προαγωγή της αξίας του Ωραίου.

Κριτική απέναντι στο δόγμα: Όχι στο δόγμα «Τέχνη για την Τέχνη» γιατί:

→Αναιρείται η κοινωνική αποστολή και ευθύνη της τέχνης και των εκπροσώπων της.

→Η τέχνη δεν είναι αυταξία - αυτοσκοπός, αλλά δημιούργημα του ανθρώπου και γι' αυτό πρέπει να υπηρετεί τον άνθρωπο (Τέχνη για τον Άνθρωπο).

→Ο αισθητισμός (θρησκεία του ωραίου) προωθεί τη νοσηρότητα και δεν προάγει ψυχοπνευματικά τον άνθρωπο.

→Πρωθείται ο ελιτισμός και η αποξένωση του λαού απ' τα δημιουργήματα της τέχνης.

Γ)Εμπορευματοποίηση τέχνης: οι καλλιτέχνες, με σκοπό το κέρδος, θυσιάζουν την ποιότητα, οδηγούνται στην τυποποίηση και στη μαζική παραγωγή έργων τέχνης, από τα οποία απουσιάζει η ουσία, η έμπνευση, το συναίσθημα...

ΑΙΤΙΑ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΑΠΟ ΑΥΤΗ:

→Ανάπτυξη τεχνολογικού πολιτισμού.....=>προώθηση του υλισμού.....=>απομάκρυνση από πνευματικά αγαθά, άρα και από την Τέχνη.

→Υλιστική διάθεση-εμπορευματοποίηση των πάντων=>υπό αυτό το πλέγμα: μαζική παραγωγή έργων τέχνης και τυποποίησή τους με σκοπό τη μεγιστοποίηση των κερδών. Η εμπορευματοποίηση όμως της σύγχρονης Τέχνης φαλκίδευσε το ρόλο της και την ευτέλιξε στα μάτια του σύγχρονου ανθρώπου.

→Καταναλωτισμός-τάση απόκτησης ποσοτήτων αγαθών που προωθείται «δια της διαφήμισης» =>αναγκαιότητα υπερεργασίας για εξοικονόμηση των απαραίτητων χρηματικών ποσών....ωστόσο: απουσία χρόνου και διάθεσης για ενασχόληση με ποιοτικά αγαθά, άρα και με την Τέχνη.

→Βιομηχανία του ελεύθερου χρόνου =>προσπαθεί να μας κατευθύνει στις ώρες τηςσχόλης σε ανούσιες και καταναλωτικές διασκεδάσεις και να απομονώσει την «πλήρωση» του ελεύθερου χρόνου μας από καλλιτεχνικές συγκινήσεις.

→Ανάπτυξη υλικοτεχνικού πολιτισμού =>πρακτικισμός-ορθολογισμός.....απώλεια συναισθήματος, που όμως είναι απαραίτητο για γόνιμη επικοινωνία με την Τέχνη.

- Κυριαρχία τεχνοκρατικής παιδείας.
- Απουσία αισθητικής αγωγής από τους φορείς αγωγής....
- Ελιτίστικη στάση πολλών καλλιτεχνών =>περιχαράκωσή στον κύκλο τους – δημιουργία έργων τέχνης δυσνόητων και ακατάληπτων για τις πλατιές μάζες. Πολλοί σύγχρονοι καλλιτέχνες διολίσθησαν σε εξειδικευμένους καλλιτεχνικούς κώδικες και σε αισθητικές θεωρίες που ο μέσος άνθρωπος όχι μόνο αγνοεί, αλλά και αδυνατεί να παρακολουθήσει.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ:

Σχολείο: όλη η προσπάθεια ανασύνδεσης του ανθρώπου με την τέχνη πρέπει να ξεκινήσει από εκεί. Αυτό οφείλει να καλλιεργήσει το ενδιαφέρον της νέας γενιάς για το ωραίο και την ομορφιά (βλ.αναλυτικά παρακάτω)

ΜΜΕ: ως κύριοι φορείς της πληροφόρησης, έχουν τον πρώτο ρόλο και για την αισθητική πληροφόρηση του μέσου ανθρώπου. Αν με συγκεκριμένες εκπομπές αλλά και μέσα στη γενική ροή των πληροφοριών διασαφηνίζουν αισθητικούς κώδικες, δυσνόητους για το μέσο άνθρωπο, αν αγγίζουν τις ιστορικές πηγές της Τέχνης, αν προωθούν ένα πηγαίο και αυθεντικό αισθητικό ιδεώδες και δεν προβάλλουν την παρα-τέχνη και τα συνεπόμενά της, τότε θα αποτελέσουν έναν πραγματικό δίαυλο επικοινωνίας του σύγχρονου ανθρώπου με τη γνήσια Τέχνη.

Πολιτεία:έχει χρέος να βοηθήσει (υλικά και ηθικά) τους καλλιτέχνες εκείνους που πασχίζουν με το έργο τους να μιλήσουν το μέσο άνθρωπο στα μυστικά της Τέχνης, αλλά και να αγκαλιάσει και εκείνους τους καλλιτέχνες που υπέκυψαν στην «αγοραία» Τέχνη. Ακόμη, η πολιτεία «δια της σύστασης» πολιτιστικών κέντρων θα φέρει το μέσο άνθρωπο, κυρίως της επαρχίας, σε επαφή με αισθητικά ρεύματα.

Άτομο: έχει και ο σύγχρονος άνθρωπος χρέος να καταθέσει τη δική του προσπάθεια, για να προσεγγίσει το ωραίο και την ομορφιά. Οφείλει, πρωτίστως, να κλείσει τα αυτιά του στις σειρήνες του υλικού ευδαιμονισμού και να προτάξει τις δικές του αντιστάσεις στην άμβλυση της καλαισθησίας του.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Α.Η θέση της Τέχνης στο σχολείο:

→Παραγκωνισμός της Τέχνης και τυπική παρουσία μαθημάτων καλλιτεχνικών και μουσικής, τα οποία θεωρούνται μάλιστα δευτερεύοντα. Η διδασκαλία της Τέχνης στο Λύκειο περιορίζεται σε μαθήματα επιλογής και άρα δεν αφορά το σύνολο των μαθητών.

→Η εξοικείωση με την Τέχνη προϋποθέτει σωστή διδασκαλία (οπτικοακουστικό υλικό, υλικοτεχνική υποδομή) και αμφίδρομο ενδιαφέρον από το διδάσκοντα και τους διδασκόμενους, που συχνά απουσιάζουν.

→Ύπαρξη ελάχιστων έργων Τέχνης στις μαθητικές αίθουσες, τα οποία όμως αντιμετωπίζονται με βαρβαρότητα από τους μαθητές.

→Περιορισμένες επισκέψεις σε χώρους Τέχνης (μουσεία, εκθέσεις ζωγραφικής, θέατρα...), όπου όμως κυριαρχεί η αδιαφορία, η γκρίνια εκ μέρους των μαθητών και η έλλειψη συντονισμένης προεργασίας ως προς την επίσκεψη από μέρους του σχολείου.

➔ Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας προσαρμόζεται στα καθαρά εξεταστικά δεδομένα.

➔ Στο μάθημα της Ιστορίας τα κεφάλαια του πολιτισμού και της τέχνης διδάσκονται συνήθως περιληπτικά και επιφανειακά.

Β.Συσχετισμός της θέσης της Τέχνης στο σχολείο με τις συνθήκες της εποχής μας:

✚ Προσανατολισμός της παιδείας στον τεχνοκρατισμό (απαίτηση της εποχής ταυτισμένη με τον υλικό προσανατολισμό που κυριαρχεί) και στην παροχή ειδικών γνώσεων που θα αποδειχθούν χρήσιμες μελλοντικά στην εργασία – οικονομία. Το σχολείο κυρίως επικεντρώνεται στην ολοκλήρωση της προβλεπόμενης ύλης και στην προετοιμασία των μαθητών για τις εξετάσεις.

✚ Στόχος του σχολείου είναι η είσοδος του νέου σε μια ανώτερη σχολή (προτεραιότητα της εποχής είναι η πτυχιομανία) και όχι η καλλιέργεια της προσωπικότητάς του μέσω της Τέχνης. Η εκπαίδευση στον κόσμο μας έγινε αυτοσκοπός, που εξυπηρετεί ιδιοτελείς και μόνο στόχους, κυρίως υλικούς, οπότε σε τέτοιο σχολικό κλίμα η Τέχνη δεν μπορεί να σταθεί.

✚ Η αρχή «της ήσσοнос προσπάθειας» που κυριαρχεί στην εποχή μας απεικονίζεται και στο σχολείο όπου συχνά υπάρχει η νοοτροπία της φιλαυτίας και της ματαιόδοξης υπεροχής, ενώ αντίθετα απουσιάζουν η κριτική, η φαντασία, η πρωτοβουλία...και άρα και η Τέχνη.

Γ.Προτάσεις περί αναβάθμισης της θέσης της Τέχνης στο σχολείο:

✚ Προσπάθεια του σχολείου για ανάδειξη της αξίας της τέχνης μέσω ανθρωπιστικής – αισθητικής αγωγής.

✚ Θεσμοθέτηση ώρας πολιτισμού στο πρόγραμμα σπουδών του Γυμνασίου και της πρώτης Λυκείου (Ιστορία της Τέχνης).

✚ Διαμόρφωση ειδικών αιθουσών μουσικής, θεάτρου, φωτογραφίας...

✚ Εξασφάλιση υλικοτεχνικής υποδομής για τη σωστή διδασκαλία των μαθημάτων που σχετίζονται με την Τέχνη.

✚ Παραγωγή έντεχνου μαθητικού υλικού και εκδηλώσεις Τέχνης με πρωταγωνιστές τους μαθητές.

✚ Επαφή μαθητών με τον κόσμο της Τέχνης (διαλέξεις από καλλιτέχνες / επισκέψεις σε μουσεία, πινακοθήκες και αρχαιολογικούς χώρους, οι οποίες όμως θα γίνονται οργανωμένα, ώστε να προκαλείται το σχετικό ενδιαφέρον των μαθητών)

✚ Ανάληψη της φροντίδας από κάθε σχολείο ενός πολιτιστικού κέντρου της περιοχής για αμεσότερη, διαρκή και πρακτικότερη ενασχόληση με την Τέχνη.

➔ Η διδασκαλία της Λογοτεχνίας προσαρμόζεται στα καθαρά εξεταστικά δεδομένα.

➔ Στο μάθημα της Ιστορίας τα κεφάλαια του πολιτισμού και της τέχνης διδάσκονται συνήθως περιληπτικά και επιφανειακά.

Β.Συσχετισμός της θέσης της Τέχνης στο σχολείο με τις συνθήκες της εποχής μας:

✚ Προσανατολισμός της παιδείας στον τεχνοκρατισμό (απαίτηση της εποχής ταυτισμένη με τον υλικό προσανατολισμό που κυριαρχεί) και στην παροχή ειδικών γνώσεων που θα αποδειχθούν χρήσιμες μελλοντικά στην εργασία – οικονομία. Το σχολείο κυρίως επικεντρώνεται στην ολοκλήρωση της προβλεπόμενης ύλης και στην προετοιμασία των μαθητών για τις εξετάσεις.

✚ Στόχος του σχολείου είναι η είσοδος του νέου σε μια ανώτερη σχολή (προτεραιότητα της εποχής είναι η πτυχιομανία) και όχι η καλλιέργεια της προσωπικότητάς του μέσω της Τέχνης. Η εκπαίδευση στον κόσμο μας έγινε αυτοσκοπός, που εξυπηρετεί ιδιοτελείς και μόνο στόχους, κυρίως υλικούς, οπότε σε τέτοιο σχολικό κλίμα η Τέχνη δεν μπορεί να σταθεί.

✚ Η αρχή «της ήσσοнос προσπάθειας» που κυριαρχεί στην εποχή μας απεικονίζεται και στο σχολείο όπου συχνά υπάρχει η νοοτροπία της φιλαυτίας και της ματαιόδοξης υπεροχής, ενώ αντίθετα απουσιάζουν η κριτική, η φαντασία, η πρωτοβουλία...και άρα και η Τέχνη.

Γ.Προτάσεις περί αναβάθμισης της θέσης της Τέχνης στο σχολείο:

✚ Προσπάθεια του σχολείου για ανάδειξη της αξίας της τέχνης μέσω ανθρωπιστικής – αισθητικής αγωγής.

✚ Θεσμοθέτηση ώρας πολιτισμού στο πρόγραμμα σπουδών του Γυμνασίου και της πρώτης Λυκείου (Ιστορία της Τέχνης).

✚ Διαμόρφωση ειδικών αιθουσών μουσικής, θεάτρου, φωτογραφίας...

✚ Εξασφάλιση υλικοτεχνικής υποδομής για τη σωστή διδασκαλία των μαθημάτων που σχετίζονται με την Τέχνη.

✚ Παραγωγή έντεχνου μαθητικού υλικού και εκδηλώσεις Τέχνης με πρωταγωνιστές τους μαθητές.

✚ Επαφή μαθητών με τον κόσμο της Τέχνης (διαλέξεις από καλλιτέχνες / επισκέψεις σε μουσεία, πινακοθήκες και αρχαιολογικούς χώρους, οι οποίες όμως θα γίνονται οργανωμένα, ώστε να προκαλείται το σχετικό ενδιαφέρον των μαθητών)

✚ Ανάληψη της φροντίδας από κάθε σχολείο ενός πολιτιστικού κέντρου της περιοχής για αμεσότερη, διαρκή και πρακτικότερη ενασχόληση με την Τέχνη.